

საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიბერალურო ნახაზებიანი გაზეთი; გაპოლის ქოველ კშირა დღმ.

№ 31

ივლისი 27 1897 წ.

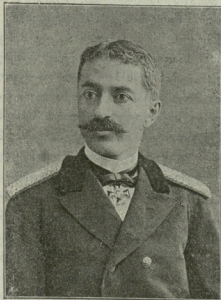
№ 31

შინაარსი: თ. გ. დ. შარვაშიძე—მზე და მთვარე, ლექსი —კ.სა.—სხვა-და-სხვა ამბები.—კეკელიძე კორესპონდენციები.—სოფ მარტოვი და ხელთუქმელი ღვთების ეფლესია ა. ქუთათელაძისა.—ჩვენი სოფლის მამასხლისი პ. ყ.—სა.—კრიტიკული შენიშვნები: სანაღბო პოეზია მ. კელენჯერძისა ჭაბარასისა—ქუთაისის ბანკის განცხადებანი.

„კეკელიძის“ „ტ. გ. დ. შარვაშიძის“ ხელის მიამწერლებს მთავარებთან, ვინც ფულს არ შემოიტანს 1 ივლისამდე, მათ გაზეთის გზავნა მოესპობათ.

თამარ დედოფლის დიდი სურათი (ფერადი წამლებით) ღირს იქით გაიყიდება „ამალის“ რედაქციაში 1 მ, 50 კ. (გასაზღვრნი ფოსტის ხარჯი 30 კ.)

დაიბეჭდა და იყიდება ყველა ქართულ წიგნის მაღაზიებში და გამომცემელთან. მ. ლალიძის-მიერ გამოცემული:

თ. გ. დ. შარვაშიძე.

„ნათელა“

(ძველებური აზრები)

აკაკისა

შენიერ კალაღზე. გვერდი 72, მისი ფასი 20 კაპეიკია.

შარვაშიძის გვარი ერთ უძველეს და ფრიად დამსახურებულ გვართ ითვლება საქართველოს ისტორიაში. თამარ მეფის დროს დალათა, ანუ დოთალო შარვაშიძე აფხაზეთის ერისთავთ ერისთავთ და თამარ მეფის სამეფო კარზე მდლო-

მელოთ, ვითარცა სამეფო რჩევის წვერი, ისე მოხსენებულნი. ამ გვარიდან გამოსულან დიდებული შირვანის მფლობელები, რომელნიც განირჩეოდენ საქართველოს მეფეების ერთგულობით. დავით აღმაშენებლის ერთი ასულთაგანი შირვანის ბატონს ჰყავდა მიხოვებული.

თ. გ. დ. შარვაშიძე არის აფხაზეთის უკანასკნელი მთავრის მიხაილის ძმისწული.....

თ. გ. დ. შარვაშიძე ეკუთვნის მესამეოცე წლების მოდემას, დასწრებია მაშინდელი დროის ჰუმანიტარიული მიმართულების სტუდენტების მოძრაობას და იმ დროის კაცების იდეალური აზრებიც აქვს შეთვისებული.

მის მოქმედებას ლუბერნატორობის დროს აჩნია დიდი ამ კეთილშობილური იდეალური გატაცებისა. ის მხნეთ შეუღდა თავის ლუბერნაში გლეხობის კეთილ-მდგომარეობის წარმატებას და ამ აზრით დაიწყო მახრებში სასოფლო თანხების შეკრება და პუროის ხაროების (ამბრების) დაარსება.

ძირითადი აზრი ამ დიდი საქმის გამოწყობისა ის იყო, რომ თ. გ. დ. შარვაშიძე ფიქრობდა, შეეგროვებინა იმდენი ფული გლეხკაცობაში, რომ თვით ამ შეგროვილი ფულის ნაასალი, ანუ პროცენტი, საქმეა ყოფილ იყო გლეხკაცობის ყოველგვარი საქირების დასაქმყოფილებლათ, როგორც მაგალითათ: სახელმწიფო ხარჯების გასატუმრებლათ, საგლეხო ადგილ-მამულის შესაძენათ, ადგილ-მამულის შემუშავების გასადილელებლათ, გაუმჯობესებული სამეურნეო იარაღების მოსაპოვებლათ და უცუთესი ჯიშის საქონლის მოსაშენებლათ. ეს მართლაც და სამაგალითო დიდი საქმე იტყირთა თავის სამშობლო ქვეყნის წარმატებისათვის თ. გ. დ. შარვაშიძემ. ამ დიდი საქმის განახორციელებლათ იმან კიდევ ჩაყარა მტკაც საფუძელები.

მისი დაუცხრომელი შრომით და თაოსნობით ქართლ კახეთის გლეხკაცობას სასოფლო თენი დღეს მილიონამდის (972,754 მან. და 5 კ.) აქვს შეგროვილი და 405 პურის ხარო (ამბარი) გამართული, რომლებშიც 206,982³/₄ ფუთი ხარბალი ინახება. ამის მეტი რომ სხვა არაფერი გავკეთებინა თ. გ. დ. შარვაშიძეს თავის ლუბერნატორობაში, ესეც საკმაოა, რომ მისი სახელი არ იყოს დაეწიებული ჩვენ ქვეყანაში.

მაგრამ ამას ვარა მეორე დიდი საქმეც გამოიწყო იმან თავის ლუბერნატორობაში. რა კი ის დარწმუნდა, რომ განუფეთარებელი სოფლის მამასახლისები და საზოგადოთ სოფლის მოხელეობა ეცერ ემსახურებთან გლეხობას და მათგან, როგორც მთავრობას, ისე გლეხობას დიდი მანებლობა და მწუხარება აღ-

ვათ, თ. გ. დ. შარვაშიძემ განიზრახა, რომ სოფელს განეთარებული სოფლის მოხელეები დაუნაშნოს, თავად-აზნაურობა დაახლოვოს გლეხობასთან და იმათგან ამორჩეული განეთარებული კაცები დააყენოს სოფლის მოხელეებათ. ამ სახით მან ერთი ნაბიჯი წინ წაადგმევინა ჩვენს ერს.....

მზე და მთვარე.

ზე მთებიდან ამოგორდა
ლამაზი და პირ-მცინარე,
შუქი სტყორცნა დედა-მიწას,
გაანათა არე-მარე.

დიღის სიომ მინდორ ველებს
დაუკონა პირი ძმურათ...
ფრინველებმაც გაიღვიძეს,
აქიკვიკედნ საამურათ.

სწორეთ ამ დროს ნაზი მთვარე
მიიმაღა დასაუღეთით,
და მზემ, ამის დამნახველმა,
გადაძახა გაეკირვებით:

„აბა, დაო, სად მიღიხარ!
ეერ დატკები ამ დლითო?
ფრინველების ტკილი ხმებით
და მინდერების ბიბინითო!“

მთვარემ უთხრა: „მე მომიბოლა
ლამით მგონის, ნანინამო!“
და ცრემლები მავრქვევინა
იმ მწუხარე ზეცის ხმაო!

ეერ გაეფანტე ამ ტკბილ გრძნობას
მე ბელურის ჭკვიკითო
და მიტომაც ვიმალები
დილაობით მთებს იქითო!“

სხვა-და-სხვა ამბავი.

ურჩიების უნივერსიტეტის დეკანის ლევენსონ ლესინგის სიტყვით ენკენისთვის 9 ჩამოვა თვილის ოთხასი გეოლოგი, წერნი მსოფლიო გეოლოგიურის კრებისა და დარჩებიან სამი დღე.

* *

კადეტის კორპუსებში წელს სწავლა აგვისტოს თექვსმეტს კი არა, სექტემბრის 1-ს დაიწყება. ამისთვის კადეტები უნდა გამოცხადდნ აგვისტოს 31-ს.

* *

თვილისის რეალურ სასწავლებელში გადასყვანი ეგზემენები დაიწყება აგვისტოს 21-ს, 22-ს და 23-ს, ხოლო ახალ მოწაფეთა მისაღები ეგზემენები აგვისტოს 26-ს, 27 და 28-ს.

* *

წარსულ კვირას ნაძალადევის უბანში, საქველმოქმედო მიზნით, თეატრის მოყვარულთა ქართული წარმოდგენა გამართეს არტისტ აღმიძის მონაწილეობით. თამაშობდენ გ. სუნდუკიანცის კომედია „პეპოს“ და ა. ცაგარლის ეოდელიის „აქკულის მკირს“. წარმოდგენამ ჩინებულათ ჩაიარა და ხალხი დიდათ ეპყოფილი დარჩა. კარგათ ითამაშეს ბბ. შველიძემ, ჯაბუტმა და ხოსროემ. დიდი მადლობის ღირსია ბ-ნი გრ. ნარკიანი, მოთავე წარმოდგენისა, რომელიც მეცადინეობას არ აკლებს, რომ თავის შუქდღებელ მომძებებს გონიერული საზრდო მიაწოდოს. მოკლე დროში კიდევ აპირებენ წარმოდგენის გამართვას.

* *

მცხეთის საქალბო სასწავლებლის რჩევა, რომელიც არსებობს წმინდა ნინოს მონასტერთან, ამით აცხადებს, რომ მოწაფეთა მიღება მოსამზადებელი კლასის უმცროს და უფროს განყოფილებაში, აგრეთვე I, II, III, IV კლასებში დანიშნულია ამ წლის პირველ სექტემბერს. მსურველთ უნდა შემოიტანონ თხოვნა რჩევის სახელზე და თან უნდა გამოაყოლონ მეტრიკული მოწმობა, ან მეტრიკიდან აღმოწერილი წლოვანება, მოწმობა ტანის ავტობიოლოგისა და ევანგილის აკრისა.

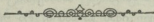
ამ საქალბო სასწავლებელში ასწავლიან რუ სულ ენას და მეტყველებას, ქართულ ენას და მეტყველებას, არითმეტიკას, გეოგრაფიას, ისტორიას,

ლომაზათ წერას, გალობას და ხელსაქმეს. ვისაც სურს ფრანგულსაც ასწავლიან, თუ ფასს გამოიღებს. ვინც აქ დაასრულებს სწავლას, შეუძლია სხვა უმაღლეს სასწავლებელში ვაღიდეს სწავლის გასაგრძობათ.

ვინც პანსიონერათ შევა, — იმას წელიწადში გადახდებიან 120 მან. პირველ გამოწყობისთვის — 20 მან. ნახევარ პანსიონერს — 80 მან., ხოლო მარტო სწავლისთვის წელიწადში — 20 მან.

სასწავლებელში მოსაირულებ მოწაფეებზედაც აქეთ მზრუნველობა, დააყენებენ ხოლმე მათ კეთილზნობიან და კეთილ სინდისიან საზღობებში.

მონასტრის აგუმენა ნინს.

„კვალის“ კორესპონდენციები.

„აბაჯი. მთელი ქიზიყი ამ ჭმათ სულ ერთიანათ მამულზეზე სჯის და ლაპარაკობს. მერე რა არის მიზეზი ასეთი ლაპარაკისაო, იკითხავს მკითხველი? მიზეზი ის არის, რომ ჩვენ ცხოვრებასთან შეზრდილსა და შეებრებულს საერთო მიწათმფლობელობას მითარობის სურვილით და ბრძანებით ბოლო ეღება. ქიზიყში ახლა გაცხარებული მუშაობაა, რომ აზნაურებს და სამღვდლოებას მიუზომონ მამულები და შემდეგ ჩაბარონ, თუ კანონი აკუთნებთ, რადგანაც სახელმწიფო კონებათა უწყების წარმომადგენელი ყველა მამულებს განურჩევლათ, ასე წარმოიდგინეთ სასახლეებაც კი, სახელმწიფოთ აცხადებს. ამ ამბით შეტრუნებულთა, როგორც აზნაურობა და მასთან სამღვდლოება, აგრეთვე გლეხებიც; არც ერთ მათგანს ჯერ ხეირიანათ არა აქვს გათვალისწინებული, რამ გამოიწვია მამა-პაპურა მიწათმფლობელობის წესის დარღვევა და ან რა შედეგი მოეყვება საერთო მიწათმფლობელობის სუდრის გადაზარებას...“

ჩვენ კი ვიტყვი, რომ აწ სულთმობრძევი საერთო მიწათმფლობელობის მოსაზრა ხელს შეუწყობს კაპიტალისტურათ წარმოებას, რომელსაც, რასაკვირველია, პროლეტარიატის (ბოვანის) გაჩენა და გამარჯვება მოჰყვება. ეს გამარჯვებობა დაიწყება აზნაურობაში ჯერ პირველათ, რადგანაც იმათ, ვითარცა მესაკუთრეთ, ნება ექნებათ თავიანთი ხვედრი მამულები ფულით კაცებზე გაასაღონ, რადგანაც პატარა-პატარა ნაქვების აღრინდელი წესით შემუშავება პატრონს არაუფერ ხეირს არ მისცემს....

გლეხებში ხმა დადის, რომ მთავრობას აზრათ აქვს გლეხებს კომლზე ოცლა-ოთხი დესენა მიუ-

ზომან, მაგრამ ბევრს ოჯახს ეს მამული, თავისებური შემუშავებით, კბილის ქართაც არ ეყოფა. მაშასადამე ის იძულებული იქნება თავისი შეუძლებელი მისზობლისგან იჯარით აიღოს იმისი ხვედრა მიწა, რის გამოც ეს უკანასკნელი განთავისუფლდება მამულის მოვალეობისაგან და იძულებული იქნება სხვა რამე საქმეს მოჰკიდოს ხელი.

ახლა კი გლუხს გული ეთუთქება, როდესაც ესმის ზოგიერთებისგან, რომ მაღე მოგვიყვას ისეთი დრო, როდესაც ნება აღარ გვექნება დავიჭიროთ კვლის შემოტარებით ის მიწა, რომელიც მოგვეწონს, და მოვიხნათ. თაიგაში ვეღარ გვაჯერებთ ცხენებს საუკეთესო სათიბების დასაჭერათ, რადგანაც ყველას თავისი ექნება მოზომილი სახნავთაც და სათიბათაც.

ხალხი სულ იმას გაიძახის, რა უნდოდათ ჩვენ გან-გვეცხოვრა ისე, როგორც მამა-პაპიდან გვიცხოვრიაო, მაგრამ იმათ ვინღა ჰკითხავს...

გავრცელებულია ის აზრი, რომ ქიზიყელებს საზოგადოთ ბევრი სახნავი სათიბები აქვთო, მე არ შემოდის, ვთქვა გადაჭრით რომდენთ მართალია ეს აზრი: ვიტყვი მხოლოდ, რომ გლეხების აზრით ისინი თვითონ ძალიან ეიწროთ არიან, რის გამოც თუ საკმარის მამულს მისცემენ თავისუფალი ალაგი სრულიად აღარ დარჩება. მე მგონია, რომ გლეხები მართლები არიან, რაც სხვათა შორის იმით მტკიცდება, რომ ქვემო მაჩხაანის სასეღშიაფო გლეხები სახელმწიფოდ იღებენ იჯარით საძოვრათ ვერედ წოდებულ „რემენტების“ ალავს, რისათვისაც წელიწადში ორმოც და ათ თუმანს იხდიან.

ზოგი კიდევ შემდეგ.

ივ. ბ.—რი.

ქ. ნოვოროსისისკში რუსის საზოგადოების გემებზე მუშაობს ასი ჭარბოვდი, რომელთაც მეთაურათ ჰყავთ; ბატონი სილოვან კლანდაძე. ამ უკანასკნელს აქვს აღებული გემების დაცლა-დატვირთვა ათას ფუთობით. ათასი ფუთი გინდ დაცლონ, გინდ დატვირთონ რუსის საზოგადოება აძლევს 9 მანეთს და ბანი კლანდაძე იღებს თითოეულ 9 მანეთიდან მუშების შესახედავით 1 მანეთს. საცოდავ მუშებს აძლევს თვეში ხუთს, ათს და ძალიან დიდი, თუ 13 მან მიცა.

მე დავესწარი, როცა ს. კლანდაძე ფულს არიგებდა მუშებზე. გამობრძანდა ბატონი კლანდაძე და უთხრა მუშებს: „მე გირიგებთ ხუთ-ხუთ მანეთსო. ამ თვეში აგრე იყოს და აწი მე მკითხე თქვენი პატივიო, მაგრამ ამ დროს წარდვა ერთი გურული მუშა და უთხრა ბანი კლანდაძეს ხუთი მანათელი ჩემ ქალბაღანს და საზოგადო მოთხოვნითობას

ვერ გაასწორებსო; ბანმა კლანდაძემ უთხრა: პირობას რას უშვებო?—გურულმა უთხრა: პირობის კი არა, ზარბაზნის არ მეშინია. ჩემი შესაფერი ქირა მომე, თვარა თავზე თუ ხელი ავიღე, დარჩას უარეს ე-ზამო. ბატონმა კლანდაძემ დაიბარა პოლიციის მოხელე და წაყვანიან; სამ დღეს ეყო საწყალი მუშა სატუსალოში და მერე გამოაშვებინა. ილაჯ-გაწყეტილი გურული ახლაც მუშაობს მასთან; აბა, რა ქნას, საწყალობა, ამ დროში აკრევა, სიპართლეს უსამართლობა ჯობს და ვთხოვ, ბანი სილოვან კლანდაძეს, რათა იმან მიუძღვნას მუშას თავის ნაოფლარის ნახევარი მიწი. იმან რომ მართალი ნახევარი მისცეს, რასაც ათას ფუთობით იღებს, თითოეულ მუშა უწყვეს 25 მანეთი და ამით მეტი არ უნდათ.

მეზავრი.

პაოუმი. ამ დღეებში მე ვნახე ერთი ბერძნის სახლში პატარა წიგნაკი. ამ წიგნაკში არის მოთვსებული სიტყვა 267-ს ენაზე მოლოპარაკე ხალხთა, და მათ შორის ქართულათაც, გვერდი 23, ტომის №-რი 77. შემდეგი სიტყვა ლამაზი მხედრული ასოებით.

(სათაური) (georgian.)

(georgia and the Caucasus).

(სიტყვა ქართ.)

„რამეთუ ესრეთ შეიყურა ღმერთმან სოფელი ესე, ვითარმედ ძეცა თვისი, მხოლოდ შობილი, მიხსცა მას, რათა ყოველსა, რომელსა ჰრწმუნეს იგი, არა წარსწყმდეს, არამედ აქტუნდეს ცხოვრება საუკუნოა“. აი, სწორეთ ეს სიტყვა არის, თქმული ყველა ამ 267-ს ენაზე. წიგნაკს აქვს წინასიტყვაობაც; სამწუხაროთ ბევრი აკლია, ხოლო ჩანს კი, რომ უნდა იყოს დასტამბული ინგლისელ სწავლულის მიერ (1804-ს წელს). ბევრი რამ არის საყურადღებო ამ პაწია წიგნაკში, სხვათა შორის გვერდი 10, ტომის, (30.) (Burmese), რომელთა ასოები წმინდათ ქართულსა ვაგს, ხოლო თავბოლო შექცევით. კიდევ (Burma) ტომია (Kazen) ქართულსა ვაგს. თუ ისურვებს „ეკალის“ რედაქცია, ჩვენ გავუზავნით ამ წიგნაკს მოკლე დროებით. *)

ღ. ბუჭინიშვილი.

*) დიდთ დაჯავლებს ბანი ბუჭინიშვილი ეკვლის რედაქციას, თუ იწუპეს და გამოაკვავზავნის ამ შესანიშნავს წიგნაკს.

* *

სოფ. ფელიქსი (ელისავეტა. გუბ.). დელიქანი მეორე ბორჯომია ამბობენ და მართლაც რომ კარგი რამ საავარაკო ადგილია, ზაფხული თითქმის თავდობა ავერ და ოდნეავს არ გვიგრძნია დლიქნეულებს სიხსისკაა შეწუხება; მუდამ ღრუბლიანი დღეებია და მუდამ გრილია; მეტადრე დილა-სალამოს თუ თბილათ არ ჩაიციეთ — საგრძნობელათ შეგცვიფდებთ; ჩვეულებისამებრ, სტუმრები საქმათ გვეწვიენ წელსაც და დელიქანს და მის მკვადრ მცხოვრებლებსაც სიხარულის ელფერმა გადაჰკრა; სადაც აქამდე თვალთი ვერავის დინახავდით, იქ დღეს თქვენი თვალი განცვიფრებაშია, როდესაც ჰხედათ უცხო საზოგადოებას, უცხო მხიარულ სტუმრებს, მოტრუიანულ დამკავალრებს....

ეს კარგი დაგმართოსთ, მაგრამ როდესაც მოქალაქე სოფლათ გადის ზაფხულით, რასაკვირველია უმეტესათ საკრიოლებლათ მიდის. ქალაქის სიციხეს ერთ-ფეროვანს და რთულ ცხოვრებას გაუბრბის, მაგრამ სოფლათ დგომის დროს მისთვის სხვა გვარ სიამონებებასთან ერთათ, გონებრივი ვართობაც საქირია უთუოთ, ის ნაწივეია ამის და უამისოთ მას უტკეულათ მოეწიინება; ჩვენ დილიქანში კი — ღმერთმა გაზაროსთ როგორიმე გონებრივი ვართობა; ამ ვამათ აქ იმდენი ახალგაზდა მყოფება, რომ მათ სულ ადვილათ შეუძლიათ კერაში ერთხელ მაინც მაიწოდონ აქაურ საზოგადოებას ვითარიმე გონებრივი საზრდო. ჰასრიანი წარმოადგენებით გაუღვიძან მას მიძინებულ კეთილშობილი გრძნობები ადამიანისა, ამით თვით ვაერთონ და საზოგადოებასაც რამე შეძინონ: საუბედუროთ, ამის მაგიერათ აქ საცეკვეი საღამოებია, მუდამ „ტანკობა“ა, მუდამ ხუნტრუტობენ, ცუღლუტობენ და, რაც უფრო სამარცხენია, გადამეტებული ლოტოს თამაშში დროს ჰკარავენ. ევეკი არ არის, რომ, გარდა უკანასკნელისა, ცხებიც საქირია ადამიანის ბუნებისათვის და ძლიერ მოსაწონია, რომ ამ მხარის იგიწყებენ აქაური ახალგაზდები, მაგრამ ის კი ვერაუფრი მოსაწონია, რომ რაც უმთავრესათ საქირია და სასარგებლო ადამიანისათვის, ის დაუეიწყებით და გონებრივი წარმატების დევიზათ „ტანკობა“ დაუსახეთ: სრულებით არ არის მოსაწონი ამ გვარი მოქმედება აქაური ახალგაზდებისა და, იმეღია, შემდეგში ყურადღებას მიამკევენ და სალი თვალით შეჩვენდვენ თვინათ მოვალეობას საზოგადოების წინაშე. —

აქ ორიადე სიტყვა კერძოთ აქაურ ქართველებზედაც უნდა მოგახსენოთ: თითოეულს მათგანს შეუძლია თითო ვაზეთი (ჩვენებური მაინც, თუ უცხო

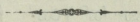
ენის არა) გამოიწვიოს და მისი საშუალებით კვეზარი იქონიოს თავს მოძმებთან, გაიკოს რა ამბები ხდებდა ჩვენი ცხოვრების ვითარებაში, საით მისწრაუის დღეს ჩვენი ცხოვრება, რა მიზანი აქვს მას, და მიხედვით ამისა, რა მოვალეობა ამდგეს ყოველ ჩვენ ახალგაზდას, და, თუნდ მოვალეობასაც რომ თავი დავინებოთ, მეცხრამეტე საუკუნის ადამიანს უბრალოთ მაინც უნდა აინტერესებდეს მისი ზალხის დედა ძარღვის დღიური ცემა; ავკლდათ ყოველივე ცუდი, როგორც აქაური ქართველები მოკლებულნი არიან ასეთს სურვილს; ჩანს ქართული ანდაზის შინაარსი კარგათ შეუვნიათ, რომ ყველას აქაური ქუღბა ახურათ თანხე; მამა ცხანებულები საზოგადო „კორეელაში“ ჩარევიან, თათქანს ჩვენც სწებსავეთ გვექნდეს საქმეები გამოწყობილი.

მ. ფ — მკ.

* *

ონი (რაქა). დაბა ონის საბოქაულოში აქ ორი კვირის წინეთ სამი მეტათ საზიზლარი ქრილობა მოხდა. აქეთი ბორჯომების ჩამდენნი ეყულებიან ჩვენ მეტაურ თაველ აზნაურობის წოდებას, ე. ი. აზნაურობას სწორეთ ამათმა ასეთმა ცუღბა საქციელმა ძალზე დამაუეიქრა და სასოწარკვეთილებიდან თავი ევლარ დამიღწევილა. რალა იმედ უნდა გვექონდეს იმ მოწინავე თაობისა, რომელთაც მრავალი საუკუნის განმავლობაში უკანასკნელი სიცოცხლე შეუწირათ მამულისა და სჯულისათვის და დღეს კი ერთმანეთის სისხლით ვერ გამძღარან; ქონებითაც ძირს ეცემიან და თითოვანც სამუდამათ გეშორდებიან. მე ვეკონებ, გამოკლება კი არა, არამედ მომატება ექირეება ზალხისა ისეც დაღარიბებულ საწყალ ჩვენ ქვეყანას. არ ვიცი, რამ აიძულა ეს ზალხი და რისთვის მოძლებიათ არა მარტო თავისი თავი, არამედ ცოლშვილი და მთლათ ოჯახი და მამული. რადგან დაჩეული არიან ბატონყუმურ ცხოვრებას, ვერც ახლა იმლიან ბატონობას და შრომა კი ვსახებათ. ამის გამო ღვინით იქცევენ თავს და ლოთობასაც ეს თთი დამღუპველი უბედურება მოადგეს.

წაკველი აზნაური.

სოფ. მარტყოფი და „ხელთა-უქმნიელ ღვთაების ეკლესია“.

მარტყოფი არის ორი: ერთია მონასტერი, სადაც განისვენებს წმ. ანტონი მარტყოფელი და მეორე — სოფელი მარტყოფი, რომელიც

ძვეს ქვილისიდან 25 ევრსზე. აქ, ს. მარტყოფში, ცხოვრებდნენ ბოლო ხანებში ქ. რუსთავის ეპისკოპოსები. ქ. რუსთავი მდებარებდა ძველ ბოსტან-ქალაქში მტკვრის მარცხენა ნაპირზე თფილისიდან 25 ევრსზე. ჩვენის მატარებლის თქმით, ეს ქალაქი აუშენებია ქართლისის მეთელის. შემდგომო რუსთავს ყოლია მმართველებათ საკუთარი ერისთავები. მეოთხე საუკუნის გასულს აშენა აქ ტრადტ მესამემ დიდი ეკლესია, რომელიც ეახტანგ გორგასლანმა საკათედრო ტაძრათ აქცია და მისცა მას სამკედროთ მარტყოფი, საგურამო და ხერკი.—მეცამეტე საუკუნეში ბოსტან-ქალაქი, ანუ რუსთავი ააოხრეს სპარსელებმა საქართველოს მეფის დავით მეოთხის დროს. მას შემდეგ რუსთავი ევლარ წამოადგა ფეხზე და თავისი სახელიც დაკარგა. მისი ადგილი დაიჭირა მარტყოფმა, სადაც დაბინადრდნენ რუსთავის ეპისკოპოსები და ცხოვრებდნენ იქ 1752 წლამდის. ამ დროიდან კი მათი სამუდამო რეზიდენცია შეიქნა ს. მარტყოფი.

საქართველოს იერარხიაში რუსთავ-ს ეპისკოპოსს ექირა მეთვრამეტე ადგილი.—როდესაც კახეთი ცალკე სამეფო გახდა, რუსთავის ეპისკოპოსებმა დიდი გავლენა მოიხვეჭეს კახეთზე; დავით იმამ-ყულიანის აქტის (მე-18 საუკ.) ძალით, რუსთავის ეპისკოპოსი იჯდა კახეთის მეფის მარცხნით პირველ ალაგზე; მას ებარა სამეფო დროშა, იყო მეფესთან დაახლოებულნი და მასთან ერთათ განაგებდა ქვეყნის საქმეს. ისევე საპატიო პირი შეიქნა ბოლოს რუსთავის ეპისკოპოსი, რომ მას ჰყავდა თავის საღრამო და, მეფის ბრძანებით, იქ განჩნდებოდა, სადაც იწვევდა მას მამულის მოვალეობა გაჭირებების დროს. მის საღრამოს ექვემდებარებოდა უჯარმის და სამების მღვდელმთავრები თავისი ჯარით, რომელიც იკრებებოდა სამგორში თავად ავალიშვილებისაგან და არაგვეზ—გურამიშვილებისაგან. ამ ჯარში იყვნენ თონანთლები, ერყოლები, ფშავი, ხევსურები, იმევე ადგილების თავადები და ნეკრესელი თავის ჯარით. მასვე ემორჩილებებოდა ენისელი მოურავი და წინამძღვრები: ჯვარის-საყდრის მცხეთაში, შუაძმის, ზედა-ზენის და ხოდაშენის თავისი გლეხებით. ასე გვიამბობს Кавказъ въ археологическомъ отношеши Д. Вакраძე.

მიუხრბუნდეთ ჩვენ სიტყვას. რაკი რუსთავის ეპისკოპოსები დაბინადრდნენ სამუდამოთ ს. მარტყოფში, უძველესია, უნდა აეშენებიათ იქ დროს და გარემოების შესაყვრელი ტაძარი. არცერთ წინეთ როგორი საყდარი იყო ს. მარტყოფში, სადაც დღეს აგებულია კრამიტით დახურული ჩინებული ეკლესია გუმბათიანი. ოარივე მხარეზე საყდარს ჩამოუდის ანკარა და ცივი ხეები: დასავლეთისკენ ტყეანის-ხევი, აღ-

მოსავლეთისკენ—ალის-ხევი. ეს ხეები უერთდებიან ერთმანეთს ვალენის სამხრეთ კედელთან და მიეშურებიან ქვეითკენ ლოქინის-ხევიში, აი, ამ თვალათვის საპრო ალას აუჯია დღევანდელი ეკლესია უქანსკენის რუსთავის მღვდელმთავარს და თეორიანც იქვე დაფთულა ეკლესიაში სამხრეთის სვეტის ჩრდილოეთით, სადაც სვეტში შემჯდარ მარმარილოს ქვაზე აწერია მხედრულათ შემდეგი: „აქა განისვენებს გვაში წისა (წმიდისა) ამის ეკლესიის აღმშენებელისა რუსთავის არხივისკოპოსისა საქართველოს ეპისკარის და კავალეროსნის სტეფანესი გეორაძე თავად (თა) ჯორჯაძისთჳან, რომელმანცა (გეორაძე) განელო საფუფსა აპას წინა (შა) იცე (75) წელიწადში მომითა და პირად პირადითა სახითა მღვწელობითა და შემატებითა ამის ეკლესიისათა ხოლო უქანსკენლ მიმცემი ხარკისა მოხუცებულებისა ყაჰსა შთაბანეს აქა მტვერსა მტვერადვე ნოემბრის იმ (18) ჩულო: (1839) წელსა, რომლისცა (როლისცა) აღმზრდელმან მისწულმან და სულისა მეთურმან ილუმენმან იოანე შეუმზად ნიში ესე ცილსად სასიოერისა მას და შენ, ჭი სახიერა დმერთო (ლო), მოიხსენე იგი მუნ ზეცისა იერარათა თანა“.

კანკელზე არის მხედრულათ წარწერა ერთ ხაზით ჩრდილოეთიდან სამხრეთის კედლისკენ გასწერილი: „ჩატქნ ყოვლად სამღვდელლო მდაბალმა რუსთველ არხივისკოპოსმან ენისელთ მოურავის ძემ სტეფანე შეუმზადე კანკელი ესე ჩემგანვე ახლად აღმენებულსა ამას ხელით უქმენელის ეკლესიასა საოხათ სულისა ჩემისა ამინ: იანერის კ-სე ჩუცე (1825) წელსა ქქს. ფეგ (1825)“.

ღეთების ხატი დახატულია ტილოზე. აშია და შარაენდელი აქეს ეცხლის, ოქროში დაფერილი. ქვედა აშიის ზემოთ ხატის ძირს მხედრულათ აწერია: „შემოაწერიე ხატი ესე მღთებისა მარტყოფის ხელთ უქმენელის ეკლესიას ილუმენმა იოანემ საოხად ჩემისა და მისწულთა ჩემთა გიორგი და დმიტრი დავითის ძეთა აღსაზრდელათ და საღვდგძელოთ სვეტმებრს რიცხეს ჩულობსა (1832) წელსა“.

ამგარიევა მეორე ხატი ფიქარზე დახატული. აშია და შარაენდელი აქეს ეცხლის, ოქროში დაფერილი.

კანკელის ქვემო ნაწილზე ჩამოხატულია სამხრეთიდან ჩრდილოეთისკენ წმიდა მამები და ზედა აქვთ წარწერა ასომთავრულათ. ესენი არიან: პიროს ბრეთელი, მიხაილ ულუმბელი, სტეფანე ხირსელი, თავდგო მამებელი, ზენან იყალთოელი, ისიდორე სამთავნელი, იოსებ ალავერდელი, შიო მღვიმელი, ანტონ მარტომყოფი, იოანე ზედაძნელი, დავით გარეჯელი, იოანე ოქროპირი, ეასილი დიდი, გრიგოლ

ლეთისმეტყველი, ამბროსი მედიოლანელი, წმ. ნიკოლოს, სვირიდონ საციერველი მოქმედი, მეთოდი პატრიარხის კოსტანტინოპოლისა, პაულე აღმსარებელი, სოფრონ პატრიარხი იერუსალიმისა, გერმანე პატრიარხი კოსტანტინოპოლისა, ათანასი პატრიარხი ალექსანდრიისა, ნიკიფორე პატრიარხი ანტიოქიისა, პეტრე ალექსანდრიელი, კრილე პატრიარხი იერუსალიმისა, ტარასი პატრიარხი კოსტანტინოპოლისა, წმიდა ქეთევან, წმიდა ნინა (?).

სამხრეთის კარის ბეჭედი ზევით, კარაპანზე, არის წარწერა მხედრულით: „თავი კჲ (28), რიცხვი (17) იზ ვითარ საშინლო არს ავღილო ესე, არა არს სხუთა ესე, გარნა სახლო ღისა (ღვთისა), და ესე ბეჭედიცა აღტუაწენ უდ (ყოვლად) სამღუღელომ ნინო-წმიდელ მიტროპოლიტიმან და არხიეპისკოპოსმან რუსთაისამან სტეფანე ენსესელთ მიოურავს ძემან შრომითა და საფასითა ჩითა (ჩემითა) მარტს. კ. (20) ჩიყზ (1817)“.

ეკლესიის გარედან გარშემო აქვს ჩამოსაჯდომი. სიგრძე აქვს ეკლესიას 32 არშინი, სიგანე — 18 არშინი. ეკლესიაში მხატვრობა არ არის. დასავლეთის კედელთან არის მიწნებული რუსულ გეგმის სამრეკლო, რომელიც აშენებულია 1890 წ. იმავე ეკლესიის უნარატეს მღვდელს თომა იოსების ძის ბერიშვილის მეცადინეობით და ხალხის საფასით. მამა თომა იქვე, სამრეკლოშივეა დასაფლავებული. ერთს ზარის სამრეკლოზე აწერია: „ესე: ზარია: მარტყოფა: მღვთაებნისათჳრ: შვიწირავს: მე: ცოდვილსა: მხეცალსა: უფლისასა: ქ: წელსა: ჩყიე (1815): თეცა: ენკენისთეცა: იე (15): გასულსა: დედუკასა: სულითა: ჩემისა: სასხარდ: და: ძისა: ჩემისა: აღსაზრდელად: ქკსა უგ (1715) (?)“

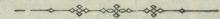
სამწუხარო მდგომარეობა წარმოგიწევს, როცა წიგნთსაკრები შეგეღი! არავითარი ნიშანი იმის, რაც ყოფილა, აღარა ჩანს: ჟურნალში მოხსენებულია 300 ნომრისაღი წიგნი, თუ დაბეჭდილი და თუ ხელნაწერები, მაგრამ მათ ადგილზე ნახეთ დღეს „სასულიერო მახარებლის, „II. B.“, „I. B.“, „III. T. შიჲ. და მისთანებს, რაიქნა ეს ამდენი სიმდიდრე, რომელსაც იხსენიებს ჟურნალი? ჟურნალის ბოლოში წერია: „1872 წელს დეკემბერს 21, № 3760. წარიგნა (წარიგაწენა) კანტორაში: 1) სამკაულნი, 2) მღვდელ-მთავრის შესამოსელნი, 3) მღვდლის შესამოსელნი, 4) წიგნები“. დარჩენილა მარტო ძველი სახლი, სადაც წინეთ ცხოვრებდენ მღვდელ-მთავრები და ახლა — ამავე ეკლესიის მღვდლები. მაგრამ დღეს თუ ხვალ ეს დაღუპებული მოწყვე წარსულის მტერად იქცევა, დაინგრევა ღვთის და კაცის წყალობით... ჟურნალში მოყვანილ წიგნებიდან შესანიშნავ-

ია შემდეგი ნომრები 1) № 6 დიდის ტანის სახარება ეცხლით შექცილი და ოქროში დაფერილი, № 7 სახარება მოსკოვს დაბეჭდილი, № 8 სახარება ვახტანგ VI ვან დაბეჭდილი, № 9 ტრაპეზის ჯვარი ეცხლის, ოქროში დაფერილი, № 10 პატარა ეცხლის ჯვარი, № 11 ორი ეცხლის ჯვარი, № 135 სამოციქულო, ვახტანგ VI დაბეჭდილი, № 136 კონდაკები: ერთი ვახტანგის დაბეჭდილი და სამი ხელნაწერი, № 141 ორი თენგი ხუტურად ხელნაწერი, № 142 ხუტურად ხელნაწერი საღვთსწაულო, № 143 ორი საღვთსწაულო, თენგი მხედრულით, ნაწერი სამსამის თე-ს, № 144 მარხვანი ხელნაწერი, № 148 სჯულის კანონი ხელნაწერი, № 146 ერთი სამთეენი, № 149 ეტრატხედ ნაწერი მეტაფრას-, № 150 ერთი ხუცყოლად ნაწერი სეინაქსარი, № 151 წიგნი კავშირი ორი: დიდის ტანის ხუტურად ნაწერი და პატარა ტანის მხედრულით ნაწერი, № 152 სტოდირი, № 153 წმ. ნიკოლოზის ცხოვრება ხუტურად ხელნაწერი დიდის ტყვიის, № 158 სჯულის კანონი იოანე მმარხველისა მხედრული, № 159 იოანე დამასკელი, № 160 გრიგორი რომთა პაპის ცხოვრება, № 161 წიგნი გვირგვინი, № 162 წიგნი სუფუვად წოდებულა, № 164 პარფირის შეყვანრღება მხედრული, № 165 წიგნი კლიტე წოდებულა, № 166 წიგნი ცხოვრება იოანე გლახაკისა და სხუთა, № 167 სამოთხ-ს ყვედილი, № 168 სარწმუნოების აღსარება ნუსხური, № 169 კატელორია, № 170 კიბე, № 171 იამბიკო წიგნი, № 172 წიგნი ოთხსაყულად წოდებულა, № 173 ღვთის მეტყველება მხედრულია და წერილი, № 174 წიგნი მებუთე მეორის სჯულისა. № 175 კატეხისმო, № 176 სახარება ეტრატხედ ხუტურათ ნაწერი, № 177 პარაკლისი სახელმწიფო, № 178 პარაკლისი შობის დღესასწაულისა.

ვინ იცის, როდინდელია, ან რა მიწაწერები აქვს ბეერს მათგანს, მაგრამ დღეს ჩვენთვის მიჟარულია, და ყველას გულს უღრღნის მათი მომავალი. მათ ბაღლათ მღვდელმა კვიტანციები იმოწმა, მაგრამ, ბეერ ძმბნა შემდეგ, კვიტანციები ევლარ ენახეთ...

ასე დაუღვარა ვართ თვითონ ჩვენ ჩვენს საკუთარს საქმეზე და სხვისი რა იმედი გვექნება, ან რათ უნდა გვეკონდეს?

ს. ქეთათელაძე.

ჩვენი სოფლის მამასახლისი.

აღიან პატიოსანი კაცი ილა ჩვენი სოფლის მამასახლისი — ეუთხარი ერთ ჩემ მეგობარს სოფლის საკრებულოზე.

— ქრთამს რომ იღებდა, ის კი არაფერიო? — წამოეჩარა კბილის ჭიასვეთ ერთი პირხმელი წუნკალა გლეხი, რომელსაც მუდამ პირის სახე ჩამოტოროდა.

— რასაკვირვლია არაფერი!

აბა, ერთი მითხარი, ვინ არ იღებს ქრთამს? საქმე კარგათ გაკეთე, კანონის წინ დაძინავე, ერთი უბრალო ბორბოტმოქმედებისათვის ნუ დამლუპავ, დამისხენ გაჭირვებისაკან და ფული რამდენიც გნებავს წაღე, თუ კი მექნება. მეც მადლობელი დაგზრენი და შენი ჯიბეც. მაშ ის უკეთესი იქნებოდა, ზოგიერთები რომ ჩადან? ქრთამსაც იღებენ და ერთი ცხენის მოპარვის ფულისათვის ციხიზონში გიკერენ თავს.

ყველა აე კაცს გეძახის, ყველას ძულხარ და მანმდის არ მოგისვენებენ, სანამ კისრის მტრევეთი ძირს არ ჩამოგადგებენ. ჩვენი მამასახლისი, შენ რომ გგონია, არც მისთანა მექრთამე იყო. ის მტყუანს ისე არ გაამართლებდა, თუ მართლსაც არ დააკამყოფლენდა. მართალია, მისი მონღურაგებიც იყვნენ. მაგრამ იმათ არ ესმოდათ ჩვენი მამასახლისის კეთილი მოქმედება და ცუდ ხმებს ავრცელებდნენ იმაზე. ეინ ყოფილა მისთანა შესანიშნავი კაცი, რომ მტრები არ ყოლოდეს? ეს ხომ კარგათ ვიცით ჩვენი გამოჩენილი კაცების ისტორიიდანაც. ჩვენი მამასახლისი ამ შურიანობას ინათავ არ ავდებდა, რადგან უმეტესობას მისი მხარე ეკავა. ორსა თუ სამ გაიძვირათ, რაც უნდა, ის ელპაპარჩათ. მას ხომ ფეხი მაკრათ ჰქონდა მოკიდებული. ეს გაიძვირები რომ ჩვენ მამასახლისის ხელში ჩაეპაროდნენ, მაშინ ნახავდი მათ სიერს. ის ყოველ ღონისძიებას იხმარდა, მისი მტრები მოეშორებია თავიდან, ალბათ სოფელსაც კეთილდღეობის დასაცველათ. ყოველი სამი წლის თავზე ღიღ წყალობას ვასცემდა ხოლმე ჩვენი მამასახლისი: ზოგს გზაში ვასვლას შეაწედა, ზოგს სხვა-დასხვა საჩუქრებს ურიცხვად, ზოგს სადილზე პატყებდა, სხვა, აბა, მითხარი, ვინ არ ამორჩენდა მას მამასახლისით?

— ხალხო! გინდა თუ არა ძველი მამასახლისი სო? — შეპყვირებდა ხოლმე მახრის ბოქაული სოფელს ამორჩევის დროს.

— გვინდა, გვინდა. ახალი ღმერთმა დაწყველოს, — შეპყვირებდა ხოლმე ხალხი.

— არ გვინ... მთელი სოფელი მეგან გააწყალა — გაისმოდა ორიოდ, ან სამიოდ გაიძვირების ხმა; მაგრამ მოგეცა სიციცხლე მათ ამ ცუდ-კაცობისთვის გვერდებს დაამტრეოდნენ მამასახლისის მომხრენი; ეინ მუჯღუგუნს ჰკრავდა მათ, ეინ კისერში წაართყამდა, ზოგიც ტურებზე ხელს დააფარებდა და ასე ამ რიგათ კეთილი საქმე ჩაუშლიათ რჩებოდა. ამორ-

ჩეული მამასახლისი დიდი ტრაუმით და ცერემონით შებმანდებოდა ხოლმე თავის სამფლობელოში, სადაც იმართებოდა ნადიმი და ქეთი. უნდა ვთქვა, რომ ჩვენ მამასახლისი ძალიან უყვარდა შექცევა და ხალხის, არ გავდა ზოგერთი ცხვირ-ჩამოშვებულ, მრისხანე მამასახლისებს! ღმერთმა ააშენოს მისი ოჯახი! როცა კი გამართავდა ნადიმს (კვირაში ორჯერ, სამ, ჯერ მაინც იმართებოდა ნადიმი). მე არასოდეს არ მივიწყებდა: „დღეს სადილათ კანცელარიაში მობრძანდი, მისაკო“, შამომითულიდა ხოლმე იასაულის პირით. მეც ვასრულებდი ჩემ მოვალეობას. სადილი სოფელს მოჰქონდა რიგ-რავათ. უნდა გენახათ, რა მდგომარეობაში ვარდებოდნენ მაშინ კანცელიარიის საქმეები! თუ კი რომ ქალღლები და საბუთები ეყარენ სტოლზე, მოვესმადით ხელს და სტოლ ქვეშ შეეყრიდით, ან კიდეც ბუხარში, სადაც არც ისინი რჩებოდნენ მშვიერი და მწყურვალნი. ჩვენ კი სრულ განცხრომას ვეძლეოდით. მაგრამ სულ ქეთივბა და თავის შექცევა რა პატიოსნობა! ხან-და-ხან საქმეებსაც ვარჩედით. ვთქვით, შემოვიდა საჩივარი, მამასახლისი ჯერ გამოიძიებდა საქმეს, მერვე დაწმინდეს გაიხმობდა ცალკე ოთახში (საქმეს კარგი დაკვირვება უნდა, ხალხში რას ვაარჩევ! ოთახში კი, დამნაშავესთან ცალკე, ჩქარა აბოლოვებდა საქმეს). შემდეგ გამობრუნდებოდა და ხალხს ამ სიტყვებით მიპართავდა: „მე ამ კაცში ვერაფერი ბრალი ვაგვი“. ყოველ საქმის გარჩევას ეს პილატეს სიტყვები მოყვებოდნენ ხოლმე შედევთ. მაგრამ, იმას ნუ კი ითიქრებ, მკითხველო, ერთმე ჩვენი მამასახლისი პილატესავით ღაჩარი ყოფილიყოს. პილატემ ვერ დაიჯარა ქრისტი, თუმცა ძალიან გულით უნდოდა, რომ დაეფარა და ყოველი ღონეც იხმარა. ჩვენი მამასახლისი კი არა მარტო მართალს, მტყუანსაც იფარავდა და ამართლებდა. აი, ყოჩაღი და სახელოვანი კაცი! მასსოც ერთხელ ვასათხოვარი ქალის ვაუპატყურების შესახებ საჩივარა შემოვიდა ჩვენ კანცელიარიაში. უკ! — რა შედ-მიწვევითი ცოდნა კანონისა გამოიჩინა მაშინ ჩვენმა მამასახლისმა! მე მივიკრდა, საიდან იცის ამ კაცმა ეს კანონება, რომ არსად უსწავლია მეტი. მაგრამ საქმე იმაშია, რომ ბუნებითი ნიჭი ერთი კაცი იყო. აი, რა ვანაშენი დაადგინა მაშინ მან: „ზურაბიც (ასე ერქვა მოპასუხეს) ძალიანა არ ჩაუდენდა, რადგან არა ჩანს, რომ ის მიხტომოდეს მას (ქალს). თუ ტყეშ დახვდა, ეს მაინც დახვედრავა და არა მიხტომა“, — ხომ ასეა, მისაკო? — დაუკითხა მე.

— ვგრევა, ვგრევა, ჩვენო გონიერო მამასახლისო! — წამოვიყრანტალე, მისი ნიჭიერი დაწყვეტილებით გატყუებული. რა თქმა უნდა, დახვედრა მიხტომა არ არის! ამას შემდეგ ქურდებმა და სხვა ბორბოტმოქ-

ვედით თუ არა, ისეთი მრისხანე ხმით შემოგვიყვარა, რომ კედელს არ მიყურდნობოდით, შიშით გულწასულები იატაკზე გავიშხლარტობოდით.

— მამასახლ-სო, ეს რა საქმე ჩაიდენია შენ?
— ცილა დამწამეს, ბატონო; მტრებმა მილაიტეს.

— მე შენ გეუბნები, როგორ ვაბედე-მეთქი ამისთანა პაღლოვ!

— პაღლოვი რა თქვენი საკადრისია, ბატონო, — მოუტყრა სიტყვა მამასახლისმა

— ჩქარა ,,ატსტაეცა“ შემოიტანე! უთუოთ უნდა დაისჯა.

— ატასა როგორ შემოვტან, ბატონო! ჩვენ სოფელს რაღა ეშველება მაშინ?

— ჩუმობ! ისეთი სასტიკი ხმით დაიყვირა მახრის უფროსმა, რომ მე შიშისაგან კანკალი დავიწყე. მამასახლისმა უკანასკნელი ღონე იხმარა: მან ამოიღო ჯიბიდან დასტათ დაწყობლი წითელ-წითელი თუმბინანები და დაწყო სტაიხზე.

— ახლა ამას დამჯერდი, მერე კიდევ მე ვიცი თქვენი პატრიის-ცემა—უთხრა მან ხეწნით მაზრის უფროსს.

— რაო! ქრთაში? — შეპყვრია მაზრის უფროსმა. — მაშ შენ საწყალი გლეჩების მცარცეაეცი უოფილხარ?

მამასახლისს სიკვდილის ფერი დაეფა და სვეტივით გაშენდა. აი, სწორეთ ახლა ეჭირებება მას დამბრებამეთქი; წაედგი წინ ფეხი და დაიწყე:

— ბატ...ბატ.. ბატონო მა.. მა.. მაზრის უფროსო! აი, დაწყებულს ღმერთმა! პირველათ ისე დამებენა, რომ ვერაფერი მოვახერხებ.

— რას ბლუფუნობო, მითხრა მაზრის უფროსმა.

— ბატონო, მე დაეამტკიცებ, რომ მამასახლისი დამნაშავე არ არის-მეთქი.

— შენ ვინღა გითხვებო. — შემომიყვირა მან და ერთი ისეთი გადამიქრა ზურგზე, რომ მეგონა ტყავი ამტვრა-მეთქი. იმ შეჩვენებულს, რა მწარე მათხახი ჰქონა!

ამას შემდეგ არ გაუვლია ორ საათს, რომ მამასახლისს სატუსალოში აწაიყვინეს თავი. ექვსი თვის ტუსალობა გადაუწყვარტეს. როგორც ამბობენ, მისი დიდი ხნის სამსახური იქონიეს კიდევ მხედველობაში, თვარა უფრო სასტიკათ დასჯადენო. ორ თვეს შემდეგ გადაწყვიტეტ მენახა მამასახლისი. ჩემ დანახვებე ცრემლები მოვირა საწყალს თვალვებე და ნაღვლიანთ შემომამჩილა:

— როგორ წარმოვიდგენდი, თუ ამას შეევესწრებოდით!

— ვანა, შენს მეტი მართალი არაიენ დტანჯულამეთქი? — უთხარი საწყებშებლათ.

— მე ვე ვი არ მაწუნებ-სო, იმ გაიძვრებმა რომ ჩემზე გაამარჯვესო, აი, ის მიწყლავს გულსო, ვახეთ ში ჩაწყვრენო.

— მერე რა გეკრის. სასტაროთ ვახდები-მეთქი. ამ სიტყვებზე უეცრათ გილო სატუსალოს კარები და საღანაც იყო ერთი ჩვენი მტრებთაგანი შემოვიდა.

— ბატონ მამასახლისს ვაწაღავრო! — წარმოთქვა მან დაკინების კილოთი. — აეი, გეუბნებოდით, ნუ ჩაიხიარ ცულ საქმეებს, თვარა ყოველივის არ შეგჩრჩება-თქვა.

მამასახლისი მწუხარეთ შეაჩერდა; ბრახ-მოჩრეტულმა არ იცოდა, რა ექნა.

— ნუ წუხარ, დამშვიდი! — ვანავრო მან. მაგიერთათ ახლა შენი ძმა მამასახლისათ და ეს ხომ სულერთათა. თქვენისთანა კაცებისაგან ვერ კიდევ ვერ ვათვისუფლებდა ჩვენი სოფელი — თქვა თუ არა ეს, გაიძვრა იმ წამსვე ვეგარდა ოთახიდან. მე და მამასახლისმა ერთმანეთს შევაკვიტეთ თვალები.

ბ. ე.

კრიტიკული შენიშვნები.

„სახალხო პოეზია“ შედითონ კელენჯერძისის. კუთაი-სი 1896 წ.

ეს ჩვენი გამოკვლევა არის შესავალი მთელი მეცნიერების ხალხური სიტყვიერების შესახებ-ო, — ამბობს ბ-ნი კელენჯერი იმე თავის წიგნის წინასიტყვაობაში. სახე გამიბრწყინდა სიხარულით ამ სტრუქტურების კითხვის დროს, მარა, სამწუხაროთ, ხანმოკლე გამოდგას ეს სიხარული. ჩაეპყვევი ქვევით „სახალხო (თუ ხალხურ?) პოეზიას“ და ვამარწყინებულნი სახე მიწის ფრათ შემეცვალა... საქმე იმაშია, რომ „უპაწევილი ავტორი“ თავიდანვე ტყუილებს მოწყობია! საკუთარი გამოკვლევა კი არა, სხვისი აზრებიც საკუთადეთ შეუკარკეს ბ-ნი კელენჯერი იმეს. მისი „სახალხო პოეზია“ წარმოადგენს ხალხური პოეზიის სხვა-და-სხვა მკვლევართა აზრების უხეირო კრებულს. თავისი სახელით კი მოუწითლავს ბ-ნი კელენჯერი იმეს ეს ამოკრეფილი აზრები! მთელი „სახალხო პოეზია“ გატენილია დიდი ხანია უარყოფილი და დაბნელებული სლავიანოვილოური აზრებით. ვინც ვაქონდა იმ მიმართულებასთან, მან კარგათ რეს, თუ ვინ იყვენ: კირევესტები, ხომიკოვები, აკაკოვები და მათი მობანე მოკრიმანტულენი. და, აი, ჩვენც ამათ მიმაძეს და თაყვანებს გვეჩინებნა ბ-ნი კელენჯერი იმე!

ბ-ნი კელენჯერიძე ხმარობს ვითომც შედარებითს მეთოდს და უდარებს ხალხურ პოეზიას, ვიტყვი მისივე სიტყვით „სახელოაწობის“ (თუ ხელოვნურს?). მიზანში ჩენი პოეტი აკაცი ამოუღია და ჰკიცხავს:

„რამდენათ ბავშვობა ჩენი პოეტის (ვაკის) მსუველთან სხდის კოდექსითიან ნაწის ობაჟტორ შკუ-დუღლასთან შედარებითა...“ — ამაჟთა გიძიანის ბ-ნი კელენჯერიძე! „შოდა ერთი დაჯგვირდეთ ჩენი ვაკის ფილოსოფოსობას“ — განავრძობს იგივე. აქ მოჰყავს მინუშთა აკაცის ლექსიდან ერთი ნაწივეტო, სადაც პოეტი ასე ამბობს:

„ვსჯავთ, რომ ჰქვენი სუფილით,
გვჭინს სოფელისავე მოსება;
სხვისი თვალი და უფროა
ჩენი გმირობა და გონება!..
ერთვე ღმერთმა მამოზრდას:
სხვისი თვალიც და უფროც“ —

„ჩი ჩენი პრადი!“ — ჰგოდებს ბ-ნი კელენჯერიძე და განავრძობს: „რს ტუჟილა გქმნეოტობთ უკვლახი, რომ ეს და ეს ისტორიული პირები, მკვლელი, ანისტოტელი, ზღატიანი, სოკრატე, ლეონტი, გონტი, განტი, შოთა, ბერე (სხვების სასჯელი არ იცით ვიდრე?) და სხვა ასეთი ტიტანები მქნენიერების და ხელგონების, ასეთი ტიტანის (!), აზრის და მიმართულების იუკენია! ერთი ის, რომ ჩენი ჩენი თვალთ ხომ არც ერთი მათგანი არ გჯინასხს და არც ჩენი უერთი მოკავშირის მათი მსუველობა და სუბარა, და მეორე ეს ის, რომ რს კომპათ გვირდა მათი აზრები და ჰქუ-გონება, რომელსც თუშქუ სასიძრესო ყოფილა და დიდთ საზნალო მათი გავონება, მიუხედა და იმათი აზრგონების შეთვისება!“ — შემდეგ მოჰყავს კიდევ ის ნაწივეტო, სადაც აკაცი ასე ამბობს:

„სუროს ისე დაგნებ, რაც ვარ,
და დღემდე რაც ვყოფილვარ...
შემკვლეი წაჯღ ამ სოფელად,
აქვც სომ ისე ვშობილვარ!“ —

„ე. ი. ასეთივე ტრეტიანთ (დაგნებთ), — განმარტებს ბ-ნი კელენჯერიძე, როგორცინც ოც-და-ათი საუკუნის წინეთ ვყოფილვართ! ან და უნდა შეკვდეთ ჟორბეზე და წავიდეთ, რომ ჩენი თვალთ გავიგოთ (თვლით გჯინა?) მანდად ყოფილან (ასლად წაჯღათ ნეტავი?) თუ არა: აფრთვა, ამერთვა... ეს ხომ „კვლტურის, მქნენიერების და ლიტერატურის“ უარის ყოფილა, — ამბობს ბ-ნი კელენჯერიძე, მარა აკაცისთვის ამების მოსაკლისება სულ ადვილია, რადგან იგი

„მხოლოდ იმას სუჯრდება,
რაც ზევით მინიჭება“ —

ეს გარემოება, ძალიან აკვირებს ბ-ნი კელენჯერიძეს, მარა არც ისე უბნევს გზაკვალს, რომ თვინი საუთარი დასვენა ვერ გამოიყენოს. აი, მისი დასკვნა: „თუშქუ რუსთაველი, ფიჩხელისა, ჰომერო, ჰქტუა პუშკინი და თვით ჩენი ვაკეიც, თუ ვინც რომ დასაჯობანსვე სულ საქათმეში, ან სასატუში (რს დაწასილუერი მაგალითებია?) ყოფილიყვნენ დამწვეგულნი, მანც ასეთივე სასჯელგანი შეწრდება იქნებოლენ, როგორცინც აინან“ — მავათი რა მოვახსენოთ, ბ-ნი კელენჯერიძე, და თქვენ კი, ვგონებ, დიდი არა დაგაკლდებოდათ!

რალა ბერი გვაგვრძელოთ და თვეი შეგწვიერთ მკითხველს ბ-ნი კელენჯერიძის ცრუ ფილოსოფოსობით; ვიტყვით მოკლეთ, რომ აკაცის თურმე არ ცოდნია „რს არის პრაგმატისა, კონკურენცია და პრმოცია ცნობარებისათვის“. ასეთ ყოვლად უღივ პირთან სხვა რალა გავუვა მეცნიერს, თუ ბრაწი არ დაატავა და დროზე არ მოზოროდა? ასე შეგნება ჩენი „ყმაწვილი“ მეცნიერიც. ის მოჭირთ ვუბნება აკაცის „აგრე არ განსაუას. აგრე ვერ მოგართვის!“-ო და განავრძობს თავის კვლევადიებას.

შეგნებული მკითხველისთვის საჭიროც არაა ბ-ნი კელენჯერიძის აზრების დარღვევა, რადგან მისი აზრები, ცხადია, თავის თავათაც დარღვეულია. მარა, სამწუხაროთ, მარტო შეგნებულ მკითხველებთან არ გეპქვს საქმე. აი, როგორ იწყება ბ-ნი კელენჯერიძე თავისი წოდენის წინას ტყუილობას: „ჩენი მავლეთ რს მოდენიმე პირებისაგან (?) წარბილა და პერსა სიტუევირდაც გუთსოვს (?) თქვინა „სასაზნო პოეზია“ ცალკე წინათ გამოეცით, რადგან ამ საყურადღებო (დიდათ, დიდათ!) წარბილეს „შობამეშა“ უკვლანი ვერ გქმთსულობათა“. აი, ამ „რამოდენიმესათვის“ არის საჭირო აკაცის ნაწივეტების ნამდვილი აზრის განმარტება, რითაც, დარღვეული იქნება ბ-ნი კელენჯერიძის ყალბი მსჯელობაც.

მე გავბეზ მივატკიე ყურადღება ბ-ნი კელენჯერიძის მსჯელობას აკაცის შესახებ. ეს მსჯელობა, როგორც თვითონ ავტორი ამბობს, ახლა ჩაერთავს მას თავის საყურადღებო წერილებში“. დანარჩენი ნაწილი თავისი შრომისა ბ-ნი კელენჯერიძის დაღწერია ყმაწვილობაში, აკადემიის მერევე კურსზე და შემდეგ არც შეუტსწორებია, როგორც თვითონ გვარწმუნებს და რაც ჩენი სატყუო მიგონება, ისე აუკლდებია საზარლო „შობამესათვის“ ზურგზე! თუ კი ყმაწვილობაშიაც ასეთ საყურადღებო წერილებს წერდა ბ-ნი კელენჯერიძე, თქვენც წარმოადგენთ, თუ რამდენათ საყურადღებო უნდა იყოს აკადემია დასრულებულის და ორი წლის ცხოვრებაში გამოსული კელენჯერიძის მიერვე წარმოატქმული მსჯე-

ლობა! თუ ეს უკანასკნელი გაუტრუდა, მაშინ, ეფექტობ, პირველიც აღარ უნდა იყოს სარწმუნო. მაშ, ახლა ჩვეულებით კვლავი ბ-ნ კვლევჯერების აზრებს აკაკის შესახებ. მარა ჯერ კიდევ ცოტას სხვა რამეზე შევაჩერებ, ჩემო მკითხველო.

აას წინით ერთმა ახალგაზღამ თავისი შეთხუ-
ზული ნაქი მხავერა, რომელშიაც ერთ ადგილას ასე იყო დამტკეამი:

„როს უსუღუგულა არსებათაგან
ჩუჩუტობანი ასრეთი ბრძნულა
მოკასმინე მე, ფრად აღმუგსო
ზიზლით მთადამი ეს ჩემი გუფა“-ო.

ბევრი ვიცნე მაშინ სიტყვებზე „ჩრჩიტობანი ასრეთი ბრძნული“ და გავწითლე საბრალო ახალ-გაზდა. დღეს კი ამ სიტყვებზე ზედამოჭრილი ვერა მოგინებრა ბ-ნ კვლევჯერების მსჯელობის დასახასია-თებლათ... არა თუ ორი სიტყვა, მთელი მოკვანილი ტავპიც კი სწორეთ ზედამოჭრილია ბ-ნ კვლევჯერების მსჯელობაზე. აბა, დაუკვირდეთ ბ-ნ აკაკის ლექსის ნაწყვეტს, რომელზედაც ბ-ნი კვლევჯერები ასე უწყალოთ ოხუნჯობს: კეწმარტება, რომ ქვეყნის, სოფლის ამყოლოთ ცეც ძალა-უნებურათ სოფ-ლისავე მოწათ ხდება. რა არის ქვეყნის აყოლა? მისი ცული ჩვეულებების და რეგრესიული მიმართულების მიღება, შეთვისება. მოჭრით რომ ეთქვათ, ქვეყნის აყოლა ნიშნავს უმეტესობის გემოვნებაზე ცხოვრება-მოქმედებას. ასეთს ცხოვრებას თავისთავათ, რასაკვირ-ველია, ბევრი კარგი, მაგრამ კიდევ უფრო მეტი ცული მხარეებიც აქვს. ვინც განუჩრჩელოთ ემორჩილება კარგსაც და აესაც,—ის მონაა ქვეყნის, ანუ უმეტესობის. პირ იქით, ვინც კრიტიკით თვალით უყურებს ცხოვრებას და არჩევს შიგ ცულსა და კარგს, ცულს თავიდან იშორებს და კარგს ითვისებს,—ის თავისუფალი, დამოუკიდებელი წყერია საზოგადოების. ქვეყანას რომ გზის მაჩვენებელი, მოწინავე, ჩრეული კაცები არ ჰყავდეს,—ცხოვრების წინსვლაც აღარ იქნება. მარა ესეც შენიშნულია, რომ ხშირათ ჩრეული პირებიც ლალატობენ თავის დანიშნულებას და ამა თუ იმ მიზნის, ამა თუ იმ მოსაზრების მეოხე-ბით სხვებთან ერთათ მიჰყვებიან ხოლმე მდინარის დაყოლებას.. ის, ვინც მტკიცეთ დგას თავისი მო-წოდების სიმამლზე, ვინც უღდას სოფლის ცხოვრებას სათავეში და უკაფეს მას გზას, რასაკვირველია, ვალდებულია აწილოს შემცდარნი და გზადაკარგულნი ასე შევრება ჩვენი პატივით. იგი უთითებს სხვებს იმ არასასურველ მოყენებაზე, როდესაც კაცი თავის პიროვნებას ჰკარგავს, სხვის მონათ ხდება, სხვისი გრძობა-გონებით სჯის, სხვისი თვალ ყურით ხედავს

და ისმენს... თუ კი სხვებს აფრთხილებს პოეტო ასე-თი საწინელი სენისაგან, რალა გასაკერველია, თავის თავსაც უსურვოს და თქვას:

„ოძივე ლქმთამ მამოროს:
სესიხი თვალდევ და უურადე“-ო.

აქ სად არის, ბ-ნო კვლევჯერობე, პოეტოგისის უარისყოფა? უარის ყოფაა, თუ, პირიქით, გამოსარჩლება? საიდან გამოდის, რომ ბ-ნი აკაკი ეწინააღდე-გება არისტოტელის, პლატონის და სხვა თქვეწ მიერ ჩამოთვლილ გენიოსთა მოძღვრების მიღებას? ესენი ხომ არ აჰყოლიან ქვეყანას, პირიქით, გზის მაჩვენებელი იყვენ მისი?

განვარძლოთ ისევ ნაწყვეტების აზრის განმარტე-ბა. ხალხს ის მოწონს, ვინც მის ქულს იხურავს, ვინც მის გემოვნებაზე ცხოვრებას და მოქმედობს. ამ ნაირ კაცს მივლის ცხოვრებაში ქება, დღდება, სიმდიდრე და სხვა. ასეთი კაცის მოქმედებას ხალხი არ უღდას კრიკაში, პირ იქით, რაც უნდა ჰქნას ამ ქვეყნის ამ-ყოლმა, ხალხი, ყველაფერზე ტაშს უკრავს მას და ბარაკლას უძახის.. იმას კი, ვინც არ მომწყვედვულა ხალხის ცხოვრების უნირო კალაპატში, ვინც, პირ-იქით, ჩხრებს და იკვლევს ამ ცხოვრებას ხალხისავე სასიეთით,—ხალხი მტრულათ და ზიზლით უყურებს მას... ასეთ კაცს მივლის ცხოვრებაში სიღარიბე, სილატავე, სიძულელი, დენა და სხვა ათას ნაირი ხიფათი... მხოლოთ ჩრეულს, ათასში ერთს შეუძ-ლია უარ ჰყოს საზიზღოვრებთ შემზადებული სიმდი-დრე და იტვირთოს სიღარიბე, სილატავე, დენა და სიძულელი... ჩვენ სასიქადლო პოეტს—აკაკისაც უკანასკნელი გზა აურჩევია და ამიტომაც აწიობს, რომ:

„სუასის ასე დაწმე, რადე გარ
და დღედა, რადე ყოფილგარ...
სიშველი წაჯად იმ სოფლად,
აქან ხომ ასე გეობიჯარ“-ო.

აქ სად არის, ბ-ნო კვლევჯერობე, „ტეტებათ“ დარჩენის სურვილი? სად არის მეცნიერების, კულ-ტურის და ლიტერატურის უარისყოფა?

ბ-ნი კვლევჯერობე იმისთვისაც ჰქოტხავს აკაკის, რომ პოეტო გერდება მას, „რაც უკით მიჩიჭიბია“. გამოკვლეულია, რომ, რაც არ არის ჩანასახში, ის არც შემდგეში იქნება. ყოველივე ჩანასახის ზრდა-გა-ნეითარება ექვემდებარება განსაზღვრულ ბუნების კა-ნიონებს, რომელთა ვადათელა და ვადალახვა ყოვე-ლად შეუძლებელია. ამავე კანონებს ექვემდებარება, რასაკვირველია, ადამიანის ნიჭის განვითარებაც. ადა-მიანის ნიჭი იმ სიგრძე-სიგანეზე შეძლებს გაწყვა-გა-ნეითარებას, რა სიგრძე სიგანეზე ზეცას, ანუ მდამობი-ბუნებას მიუტია მისთვის. ამ კანონით აიხსნება ის მოვლენა, რომ ორი პირი ერთ და იმავე სასწავლე-

ბელში აღზრდილი, ერთნაირი გარემოებებით შეზღუდული, ერთნაირათვე მუყაითი და მეცადინი ერთი მეორეს ჯობნის, ერთი მეორეზე უკეთესი გამოდის. ბუნებრივი ნივის განდიდება და გარეშე რისამე მიმატება რომ შესაძლებელი იყოს, მაშინ ხომ ისიც შესაძლებელი იქნება, რომ დიდი შრომით და მეცადინეობით ჩვეულებრივი ნივის პატრონმა გენიოსათ გადაქმნას თავი? ეს რომ შეუძლებელია, ამას თქვენსავე თავზე გამოცდით და დარწმუნდებით, თუ გასურთ, ბნო კელენჯერიძე. შრომა-მეცადინეობასაც, რასაკვირველია, დიდი მნიშვნელობა აქვს ნივის განეთარების საქმეში, მარა დადებულ საზღვარს მიწვევრ გადააცილებს იგი ადამიანს. ბეერს-კი ეს ასე არ ჰგონია და, თუ კი რამე შრომას ეწევა,—ამაშინ გენიოსებს ეტოლება და ის კი ავიწყდება, რომ შეძლება

ნაკარქეთის ოღენაც კი არ აქვს.. ასეთი პირი ჰყავს აქაის გამოყვანილი თქვენ მიერ ყბთ აღებულ ლექსში „უ...ს“, ბნო კელენჯერიძე, და აქაც ანბარსავე პარებს ავონებს, ვიტყვი რუსთველის სიტყვებით, რომ:

„განგასა კერ ვინ შეკვლას, ან საქმელი ან აქნისი“— ბნო კელენჯერიძის „სახალხო პოეზიაზე“ და მის ზერულ მსჯელობაზე კიდევ ბეერი, ძალიან ბეერა დაიწერება, მარა აქ, ამ მცირე შენიშვნაში მას ადგილი არა აქვს. დანარჩენი შემდეგისათვის გადავიდვას.

ჭადრა.

რედაქტორ გამომცემელი ან. თ.-წერეთლის.

ქუთაისის თავად-აჯნაურთი სააღმშენებლო-გაგებულო განკის გაგებულება.

საუთველთათთ აცხადებს, რომ ამ ბანკის წესდების მე 17 § ძალით ბანკის გამკობის საგუურში სასოკადო ვაჭრობით გაუიღული იქმნება სხვაგვარ ბანკში დავირავებული ქვემო მოყვანილი უძრავი მამულები შესახვედრ გადასახადთა შემოუტანელობის გამო.

გაუიღება ამ მამულსა მოისპობა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც შემოტანილი იქნება თანახმობთ, 19 § ბანკის წესდების, ბანკის გადასახადი და თან განცხადებს სარჯი.

15⁷/₁₂ წლიანნი სსსსნი.

ქ. ქუთაისს.

ლორთქიფინამის ნიკოლოზ გიორგის ძის მესხეთის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 667 კვ. საფ.

ლორთქიფინამის ანტონ ნიკოლოზის ძის ორბრის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვითკირის ლუქანი და მიწა 27¹/₂ კვად. საფ.

ჩიკაბაძის მიხეილ თომას ძის სიღაზე ერთ-სართულიანი ქვითკირის სახლი და მიწა 106 კვ. საფ.

აღაგამთა ნიკოლოზ და ნოშრევეან ოქროპირის ძეთ: ივანოვის ქუჩის შესახვევში ორ-სართულიანი სახლი და მიწა 224 კვ. საფ.

განჯღავას დომენტი სიმონის ძის ჩიონის ქუჩაზე ორ-სართულიანი სახლი და მიწა 353 კვ. საფ.

მღალაფინამის თომა მამუკას ძის და გვექლაფის ყარამან მიხაილის ძის: მესხეთის ქუჩის შესახვევში ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 215 კვ. საფ.

ტეიტეშვილის ფილიპე ზაღის ძის: მესხეთ ს ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 118 კვ. საფ.

შაშაშვილის შოლომ აბრამის ძის: ბაზრის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვითკირის ლუქანი და მიწა 8 კვად. საფ და 5 კვ. არშ.

გურაილის მემკვიდრეთ იესე გიორგის ძის: ქ. ოზურგეთის ეკლესიის მოედანზე ორ-სართულიანი სახლი და მიწა 146 კვ. საფ.

ბუხაშვილთა. ისრაილ ელოს ძის, შამოელა, მიხაილ და რაუელ ისხაკას ძეთა: ბაზრის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვითკირის ლუქანი და მიწა 15 კვადრ. საფ.

დათუნაშვილის სიმონ ივანეს ძის: ორპირის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 885 კვ. საფ.

მუქლაგვის ეკატერინე მეღქონას ასულის და ნიკოლაიშვილას, ოქროპირ როსტომის ძის: აღექსანდერის ქუჩაზე ორ-სართულიანი ქვითკირის სახლი და მიწა 145 კვადრ. საფ.

მოწონაშვილის ტარიელ გოლახუას ძის: ორპირის და თურმანიძის ქუჩის შესახვევში ერთ-სართულიანი ქვითკირის სახლი და მიწა 250 კვ. საფ.

1897

მუწადოვის თომა პაულს ძის: ბალახვანის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 422 კვ. საჲ.

ნაკაიძის მაშა ფირანის ასულის და ფიჭვლაია შვადლის ვასილ მამუკას ძის: ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 1144 კვადრ. საჲ.

სელიანოვების არუთინა იაკობ-ს ძის და ოლანეზა ხაბატურას ძის: ფრანგების ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვიტიკრის სახლი და მიწა 95 კვადრ. საჲ.

შაკუღლიძეთა: პაველ და ლევან გიორგის ძეთა და დიმიტრი გრიგოლის ძის: ალექსანდრეს სლობოდაში ორი ერთ სართულიანი ქვიტიკრის სახლი და მიწა 215 კვადრ. საჲ.

პანაიუჭოშვილის აბრამ მოშას ძის: გელათის ქუჩაზე ორ-სართულიანი სახლი და მიწა 77¹/₂ კვადრ. საჲ.

ბეთანოვის ფრანც პეტრეს ძის: ხონის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვიტიკრის სახლი და მიწა 1217 კვადრ. საჲ.

დაწასკელიძის მიხეილ ერასტეს ძას: ორპირის ქუჩაზე ორ-სართულიანი ქვიტიკრის სახლი და მიწა 312 კვ. საჲ.

ქოჭაშვილის მარიამ სიმონის ასულის და ქუთათელაძის იეანე პაატას ძის: ორპირის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვიტიკრის სახლი და მიწა 345 კვ. საჲ.

კატოიჯუძის მარიამ მიხაილის ასულის: ალექსანდრეს სლობოდაში ორი ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 228 კვ. საჲ.

მეკინულოვის იაკობ ისხაკის ძის: გავარინის ქუჩის შესახვევში ორ-სართულიანი სახლი და მიწა 101 კვ. საჲ.

ნაწასაი ვენატე იეანეს ძის და გეხარაისი ბეთსარიონ ვასილის ძის: ფრანგების ქუჩაზე ერთ სართულიანი ხის დუქანი და მიწა 70¹/₂ კვ. საჲ.

ნიკოლაევის ალექსანდრე ნიკოლოზის ძის: ალექსანდრეს სლობოდაში ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 197 კვ. საჲ.

რუსაძის ლუკა ნიკოლოზის ძის: გეგუთის ქუჩის შესახვევში ერთ-სართულიანი ქვიტიკრის სახლი და მიწა 79,5 კვ. საჲ.

ხანანაშვილის შამუგლა აბრამის ძის: ბაზრის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვიტიკრის დუქანი და მიწა 3 კვ. საჲ.

ციციაშვილის ყობო მოშას ძის: გელათის ქუ-

ჩის შესახვევში, ორ-სართულიანი სახლი და მიწა 74 კვ. საჲ.

იაკობაშვილის ისხაკ და რაფაელ დავითის ძეთა: ბაზრის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვიტიკრის დუქანი და მიწა 12,7 კვ. საჲ.

ზიჩვილიანის იაკობ კარაპეტის ძის: ქ. ახალციხეს ლაშხვიის და ზელოუხარის ქუჩების კუთხეში ორ-სართულიანი ქვიტიკრის სახლი და მიწა 111 კვ. საჲ.

ნასპეტოვის მელქონ ნახავეჯას ძის: ქ. ახალციხეს ალექსანდროვის და ლაშხვიის ქუჩებზე ორ-სართულიანი ქვიტიკრის სახლი და მიწა 216 კვ. საჲ.

ნიჭაძის ეფემია დავითის ასულის: ბალახვანის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვიტიკრის სახლი და მიწა 72,44 კვ. საჲ.

ლასინავსი გრიგოლ მიხეილის ძის: ლევაშოვის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 125 კვ. საჲ.

სუნჩენკოის კუზმა პროკოფეს ძის: გადასული მიხაილ შვიდდრეხე: მეორე ქუჩაზე ალექსანდრეს სლობოდაში სამი ერთ-სართულიანი სახლები და მიწა 205 კვ. საჲ.

მოჭკაშვილის იოსებ ელიშაყის ძის: პოლიციის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 796 კვ. საჲ.

შანიკაშვილის აბრამ იოსების ძის და რუჯა ყობოს ასულის: ებრაელის ქუჩაზე ერთ სართულიანი ხის სახლი და მიწა 86 კვ. საჲ.

რუსაძის კესარია ათანასეს ასულის: ორპირის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვიტიკრის სახლი და მიწა 243 კვ. საჲ.

ნიჭინაშვილის მოშა ისხაკის ძის: ბაზრის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვიტიკრის დუქანი და მიწა 6,75 კვ. საჲ.

რუსაძის ვასილ სიმონის ძის: თურმანიძის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვიტიკრის სახლი და მიწა 69 კვ. საჲ.

ნიჭაშვილის ესტერა მარადხის ასულის: ებრაელის ქუჩის შესახვევში ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 66 კვ. საჲ.

ნიჭაშვილის იოხანანა აბრამის ძის: ფრანგების ქუჩაზე ორი ხის სახლი: ერთი ორ-სართულიანი და მეორე ერთ სართულიანი და მიწა 161 კვ. საჲ.

შაქლაშვილის რიბკა დავით-ს ასულის: ურბენის ქუჩის შესახვევში ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 23 $\frac{2}{3}$ კვ. საჟ.

შაქლაშვილის ისხაკ ელოს ძის: ურბენის ქუჩის შესახვევში ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 21 კვ. საჟ.

მემკვიდრეთა კრისტოვის დავით გრიგოლის ძის: ნემცვის ქუჩის შესახვევში ორი სახლი ერთი ქვეთკირის ერთ-სართულიანი და მეორე ორ-სართულიანი და მიწა 357 კვ. საჟ.

პაპაიანის აკოფა ბაბას ძის: ქ. ახალციხის სასაფლაოს და მთის ქუჩებზე ერთ-სართულიანი ქვეთკირის სახლი და მიწა 118 კვ. საჟ.

ასობაძის სიმონ იესეს ძის: ლევაშოვის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 72 კვ. საჟ.

კასიმის დიმიტრა დავითის ძის: ივანოვის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვეთკირის სახლი და მიწა 65 კვ. საჟ.

პუგოვსკის ევატერინა ტატოს ასულის: გოშბიტლის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 36,6 კვ. საჟ.

თაგზაროვის ტატო ნიკოლოზის ძის: გოშბიტლის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვეთკირის სახლი და მიწა 106,7 კვ. საჟ.

საქუჭაძის ელისაბედ დიმიტრის ასულის: ქ. ოზურგეთს ორ-სართულიანი ქვეთკირის სახლი და მიწა 80 კვ. საჟ.

გაბაყის ისიდორე გიორგის ძის: ლაზარეთის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვეთკირის სახლი და მიწა 248 კვ. საჟ.

კლდიაშვილის გიორგი დავითის ძის: მიხაილის ქუჩაზე ორ-სართულიანი ქვეთკირის სახლი მალაზიებოთ და მიწა 154 კვ. საჟ.

კასამოვის ნატალია იაკობის ასულის: ქ. ოზურგეთს ბაილეთის ქუჩაზე ორ-სართულიანი ქვეთკირის სახლი და მიწა 1500 კვ. საჟ.

კვინიძის ბესარიონ მათეს ძის: ქ. ფოთს მიხეილის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვეთკირის ლუქანი და მიწა 54 კვ. საჟ.

ოღაძის ევანატე კოჩას ძის, კიზირიასი ბე-

ჭან გიორგის ძის და თაკეარელიასი იესე კუჩუხის ძის: ქ. ფოთს ბერძნების ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვეთკირის ლუქანი და მიწა 97 კვ. საჟ.

რუსაძის ალექსანდრე (იკოე) ვასილი) ლუქას ძის: ქ. ფოთს ბერძნების ქუჩაზე ორ-სართულიანი ქვეთკირის სახლი და მიწა 49,5 კვ. საჟ.

პაპაძის იაკობ მიხეილის ძის: ორბირის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი სახლი და მიწა 575 კვ. საჟ.

კინაშვილის პავლე ივანეს ძის: ბაზრის ქუჩაზე სამ-სართულიანი ქვეთკირის ლუქანი და მიწა 24,2 კვ. საჟ.

ეფთიანების სიმონ ბუქუას ძის და მოსე მანუჩარის ძის: ნემცვის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვეთკირის სახლი და მიწა 26,6 კვ. საჟ.

რეიანიშვილის შავთა ისხაკის ძის: მიხეილის ქუჩაზე ორ-სართულიანი ქვეთკირის ლუქანი და მიწა 20,4 კვ. საჟ.

წერეთელის გიორგი ექვთიმეს ძის: ბაღის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვეთკირის სახლი, ლუქანი და მიწა 1800 კვ. საჟ.

ჩაკვაძის კალისტრატე ნიკოლოზის ძის: ფრანგების ქუჩაზე ორი ორ-სართულიანი ქვეთკირის სახლი და მიწა 253 კვ. საჟ.

აღაძის ნინო ტარიელის ასულის: ბაღის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვეთკირის სახლი და მიწა 200 კვ. საჟ.

დადიას მართა პეტრეს ასულის: ლევაშოვის ქუჩის შესახვევში ერთ-სართულიანი ქვეთკირის სახლი და მიწა 146,6 კვ. საჟ.

ლაჭაძის მერაბ გიორგის ძის: მესხეთის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 625 კვ. საჟ.

რუსაძის სიმონ ბეგანის ძის: თურმანიძის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვეთკირის სახლი და მიწა 228 კვ. საჟ.

იაკობიშვილის დავით მოზას ძის: გელათის ქუჩაზე ორ-სართულიანი ქვეთკირის სახლი და მიწა 24,84 კვ. საჟ.

პაპატიონის ალექსანდრე ივანეს ძის: ტფილისის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვეთკირის სახლი და მიწა 360 კვ. საჟ.

გურგენიძის იულიან ოქროპირის ძის: გეგუთის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვეთკირის სახლი და მიწა 59,5 კვ. საჟ.

კუხნივების ნინო გიორგის ასულის: ივანეის ქუჩაზე ორ-სართულიანი სახლი და მიწა 132,55 კვ. საჯ.

ფინანსშვიდის სტეფანე როსტომის ძის: მესხეთის ქუჩის შესახვევში ორ-სართულიანი სახლი და მიწა 65 კვ. საჯ.

სანანაშვილების დეოთ, აბრამა, ისხაკა, შავთა და რაფეელ ისრაილის ძეთ: ნემცვების ქუჩაზე ერთ-სართულიანი და ორ-სართულიანი სახლები და მიწა 298¹/₂ კვ. საჯ.

განწამების ივანე გიორგის ძის: ქ. ოზურგეთის ორი ერთ-სართულიანი სახლი ქვეთიკრის და ხის და მიწა 900 კვ. საჯ.

შირანაშვილის სოლომონ ივანეს ძის: ლევაშოვის ქუჩის შესახვევში ერთ-სართულიანი ქვეთიკრის სახლი და მიწა 89,5 კვ. საჯ.

სისრქაძის სპირიდონ ვასილის ძის მისეველ ქუჩაში ორ-სართულიანი სახლი და მიწა 369 კ. ს.

ბუხაძეების ისრაელ ელის ძის და ბინიაშვილის შოშა ისხაკის ძის: ბაზრის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვეთიკრის ლუქანი და მიწა 9,62 კვ. საჯ.

ბეგლავის მიხეილ გიორგის ძის: პოლიციის ქუჩაზე ორი ორ-სართულიანი სახლი და მიწა 358 კვ. საჯ.

ვისგეიძის ბეკო იოსების ძის: გელათის ქუჩაზე ორი ერთ-სართულიანი ქვეთიკრის სახლი და მიწა 271 კვ. საჯ.

ლუანძის ივანე ბიჭიას ძის: ლევაშოვის ქუჩის შესახვევში ერთ-სართულიანი ქვეთიკრის სახლი და მიწა 65,21 კვ. საჯ.

რუსაძის კესარია ათანასეს ასულის: ოპიკრის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვეთიკრის ლუქანი და მიწა 72 კვ. საჯ.

ჩარგვიანის გიორგი და ალექსი სპირიდონის ძეთ: ოპიკრის ქუჩაზე ორი ერთ-სართულიანი სახლი ქვეთიკრის და ხის და ერთ-სართულიანი ქვეთიკრის ლუქანები და მიწა 562 კვ. საჯ.

ჩემოდანაშვილის ნიკოლოზ ივანეს ძის: ივანეის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 212 კვ. საჯ.

ჟორჯიკაძის მანუჩარ შალის ძის: ქ. ფოთის ბერძენების ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვეთიკრის ლუქანი და მიწა 143¹/₂ კვ. საჯ.

ლუკაძის იაკობ შაქარის ძის და კუციასი ნი-

კოლოზ დავითის ძის: ქ. ფოთის ბერძენების ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვეთიკრის ლუქანი და მიწა 96 კვ. საჯ.

უწყუშაძის კიმოთე გრიგოლის ძის: ქ. ოზურგეთის ერთ-სართულიანი ხის სახლი და ერთ-სართულიანი ქვეთიკრის ლუქანი და მიწა 503,87 კვ. საჯ.

ღამაშაძის ესტატე ბესარიონის ძის: არქერის გორაზე სართულ-ნახევარიანი ქვეთიკრის სახლი და მიწა 251 კვ. საჯ.

დავითაშვილის ისრაელ ელის ძის: თავაღის ქუჩაზე ორ-სართულიანი ქვეთიკრის სახლი და მიწა 83¹/₁₀ კვ. საჯ.

კლავთა ბიჭია და მიხაილ ივანეს ძეთ: გეგუთის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვეთიკრის სახლი და მიწა 93¹/₅ კვ. საჯ.

მსკვაჩიანის ივანე დავითის ძის: ტფილისის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი სახლი და მიწა 135 კვ. საჯ.

როანაშვილის ნიკო დავითის ძის: მიხეილის ქუჩაზე ორ-სართულიანი სახლი და მიწა 443 კვ. საჯ.

შენკვლავთა იოსებ სიკოს ძის, პლატონ ოტის ძის, თებრანია ივანეს ასულის და რუსაძის სოლომონ პეტრეს ძის: გეგუთის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვეთიკრის სახლი და მიწა 100 კვ. საჯ.

ღნაფასი ტიმოთე ნიკიტას ძის: ქ. ოზურგეთის ორ-სართულიანი ქვეთიკრის სახლი და მიწა 256 კვ. საჯ.

ღღარტის გლახუნა ივანეს ძის: ქ. ოზურგეთის ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 5400 კ. საჯ.

1911¹/₁₂ წლიან 666 სხსსნი.

ქ. ქუთაისი

აღიბეგაგუთა ივანე და იოსებ ხეთისაგარის ძეთ: ბაზრის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვეთიკრის ლუქანი და მიწა 14 კვად. საჯ.

მაგანასი ოთარ ლუტუს ძის: გეგუთის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 50 კვ. საჯ.

დალაქიშვილის მიხაილ იაკობის ძის: ლევაშოვის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 85 კვ. საჯ.

რუსაძის კესარია ათანასეს ასულის: ოპიკრის ქუჩაზე ორ-სართულიანი სახლი და მიწა 40¹/₂ კვ. საჯ.